

КОРОТКИЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК БІБЛІОТЕЧНИХ ТЕРМІНІВ

Пропонований увазі читачів словник - одна з тих термінологічних праць, якими збагатилася українська лексикографія 20-х років. Ініціатором створення його виступив син ушавленого одеського бібліографа й лексикографа М.Ф.Комарова (1844 - 1913) - Богдан Михайлович, який з 1921 до 1930 р. очолював Українську державну бібліотеку ім. Т.Г.Шевченка (УДБ), відкриту в Одесі 1920 р. на базі кількох місцевих приватних книжкових зібрань.

Діяльний працівник на культурно-освітній ниві, Б.М.Комаров добре усвідомлював потребу в такому словникові численних бібліотекарів міста, які недосконало володіли українською мовою, і прийшов їм на допомогу, залучивши до роботи свого родича - молодого літератора й художника Романа Олісійовича Волянського, що також працював в УДБ. Складена двома ентузіастами картотека вибрала 1300 найбільш уживаних тоді термінів. Вона була обговорена й схвалена радою Одеського бібліотечного об'єднання. За рекомендацією ради словник з'явився 1926 року у 1/2 випуску «Бюлетеня...» об'єднання і широко використовувався в бібліотеках Одеси.

За час, що минув відтоді, видрукувана невеличким тиражем (усього 600 примірників) праця стала бібліографічною рідкістю. Про неї пам'ятають хіба що історики української лексикографії; примірник «Бюлетеня...» зберігся лише в Одеській державній науковій бібліотеці ім. М.Горького.

Звісно, термінологічний арсенал, яким послуговуються бібліотекарі нині, до певної міри, змінився. Але в основній частині словник не втратив практичного значення; він може бути корисним і новому поколінню бібліотечних працівників. Адже в їхньому розпорядженні, крім «Короткого російсько-українського словника для працівників бібліотек вищих навчальних закладів», виданого 1991 року навчально-методичним кабінетом з вищої освіти Міністерства вищої освіти України (800 термінів), іншого посібника поки що немає.

А

абзац - уступ
 абонемент - абонемент
 а. коллективный - а. колективний
 а. межбиблиотечный - а. міжбібліотечний
 абонементный листок - абонементна картка, а. книжка
 абонент - абонент
 автобиография - саможиттєпис, автобіографія
 автограф - автограф, власнопис
 автор - автор; (женщ.) авторка
 авторский - авторський
 агитационный - агітаційний
 агитация - агітація
 агиткампания - агіткампанія
 агитсуд - агітсуд
 агропропаганда - агропропаганда
 администрация б-ки - адміністрація бібліотечна
 адрес - адреса
 акт - акт
 а. изъятия - а. вилучення
 а. ревизии - а. ревізійний
 а. передачи - а. передачі
 алфавит - абетка
 алфавитный указатель см. указатель алфавитный
 альбом - альбом
 альдина - альдина
 альманах - альманах

амортизация - амортизація
 анкета - анкета
 аннотация - анотація
 аноним - анонім
 анонимное сочинение см. сочинение анонимное
 антирелигиозная литература см. литература антирелигиозная
 антирелигиозная пропаганда см. пропаганда антирелигиозная
 антропология - антропологія
 аппликация - аплікація
 архив - архів
 архитектура - будівництво, архітектура
 ассигнование - асигнування
 ассигновка - асигната
 астрономия - астрономія
 атлас - атлас
 аудитория - аудиторія
 аукцион книжный - аукціон книжковий

Б

база передвижная см. передвижная база
 бак для кипяченой воды - бак для вареної води
 баланс - баланс
 бандероль - перепаска, бандероль
 басня - байка
 безграмотность - неписьменність
 беллетристика - красне письменство
 беседа - розмова

бесплатный - безплатний
беспошлинный - безмитний
библиографический институт - бібліографічний інститут
б. и. международный - б. і. міжнародний
библиографическое описание см. описание библиографическое
библиография - бібліографія
библиология - бібліологія
библиопсихология - бібліопсихологія
библиотека - бібліотека, книгозбірня
б. военная - б. військова
б. городская - б. міська
б. государственная - б. державна
б. детская - б. дитяча
б. железнодорожная - б. залізнична
б. клубная - б. клубна
б. народная - б. народна
б. национальная (какой-либо нации) - б. національна
б. национальная (всей страны) - б. всенародна
б. общественная - б. громадська
б. окружная - б. округова
б. передвижная - б. пересувна
б. профсоюзная - б. профспілкова
б. публичная - б. публічна
б. рабочая - б. робітнича
б. районная - б. районна
б. сельская - б. сільська
б. фабрично-заводская - б. фабрична
б. частная - б. приватна
б. школьная - б. шкільна
библиотекарь - бібліотекар
библиотековедение - бібліотекознавство
библиотечная сеть - бібліотечна мережа
библиотечное дело - бібліотечна справа
библиотечное строительство - бібліотечне будівництво
библиотечные курсы см. курсы библиотечные
библиотечные уроки (читателям) - бібліотечні завдання (читачам)
библиотечный кружок - бібліотечний гурток
библиотечный персонал - бібліотечний персонал
библиотечный совет - бібліотечна рада
библиофил - бібліофіл
билет (входной) - білет (вступу)
биография - життєпис, біографія
биология - біологія
бланк - бланк
блокнот - блокнот
ботаника - ботаніка
брошюра - брошура
брошюровка - брошурування
буква - літера
б. прописная - л. велика
б. строчная - л. мала
буквенная классификация - літерна класифікація
букинист - букініст
бумага (материал) - папір (род п. - паперу)
б. глянцева - п. глянцюватий
б. копировальная - п. копіювальний
б. мраморная - п. мармуровий
б. оберточная - бібула
б. папиросная - п. цигарковий
б. писчая - п. до писання
б. почтовая - п. листовий
б. промокательная - п. промокальний
бумага (документ) - папір (род п. - паперу)

б. входящая - п. вступний
б. исходящая - п. вихідний
бюджет - бюджет
б. государственный - б. державний
б. местный - б. місцевий
бюро справочное см. справочное бюро

В

введение - вступ
ведомость - відомість
в. раздаточная - в. роздатна
в. сличительная - в. порівняльна
в. требовательная - в. вимогова
вентиляция б-ки - вентиляція б-ки
веревка - шворка, мотуз
вестибюль - вестибюль
ветеринария - ветеринарія
вечер книги - вечір книги
вешалка - вішалка
взрослый - дорослий
виноградарство - виноградарство
виньетка - віньєта
витрина - вітрина
внешкольник - позашкільник
внешкольное образование - позашкільна освіта
водяные знаки см. знаки водяные
военкор - військкор
возврат книги - повернення книжки
воззвание - відозва
возраст - вік
волшебный фонарь - чарівний ліхтар
вопросы и ответы - питання й відповіді
воспитание - виховання
вредители книг - шкідники книжок
время открытия библиотеки - урядовий час бібліотеки
время поступления (книги) - час вступу (книжки)
вспомогательный - допоміжний
входной билет см. билет (входной)
входящая бумага см. бумага входящая
выбор книг - добір книжок; (как процесс) вибирання книжок
выбытие книги (из б-ки) - виступ книжки (з б-ки)
вывеска - вивіска
выводка пятен - вибавлювання плям
выдача книг - видача книжок
выдержка - витяг
выноска на полях - нотатки на полях
выписка (извлечение) - виписка
вырезка - вирізка
вырезывание статей - вирізування статей
выставки книжные - виставки книжкові
в. к. временные - в. к. тимчасові
в. к. постоянные - в. к. постійні
в. к. темовые - в. к. тематичні
выступления устные - виступи усні

Г

газета - газета, часопис
г. ежедневная - г. щоденна
г. еженедельная - г. щотижнева
г. живая - г. жива
г. световая - г. світляна
г. стенная - г. стінна, стінгазета
г. устная - г. усна
гарантия - безпека, гарантія

гелиография - геліографія
география - географія, землепис
геодезия - геодезія
геология - геологія
гигиена библиотеки - гігієна бібліотеки
г. книжки - г. книжки
г. чтения - г. читання
глава - розділ
год издания - рік видання
гравер - ритівник
гравирование - ритівництво
гравюра - ритина, гравюра
гражданская печать см. печать гражданская
графа - графа
графический - графічний
группа - група

Д

дар - дарунок
дата - дата
д. поступления - д. вступу
датированный - датований
движение книжного имущества - рух книжкового майна
дезинфекция книг - дезинфекція книжок
декрет - декрет
дело - справа
дело библиотечное см. библиотечное дело
деловодство - діловодство
день книги - день книги
д. отдыха - д. відпочинку
д. печати - д. друку
десятичная классификация - десяткова класифікація,
децимальна к.
детдвижение - дитрух
дефект - дефект, вада
дефектный экземпляр см. экземпляр дефектный
диаграмма - діаграма
диапозитив - діапозитив, світлина
директор библиотеки - директор бібліотеки
дискуссия - дискусія
диссертация - дисертація
дневник библиотекаря - щоденник бібліотекаря
доклад - доповідь
докладная записка - доповідна записка
документ - документ
д. оправдательный - д. виправдувальний
должность - посада
дополнение - додаток
дополнительный - додатковий
доска (для) объявлений - дошка (для) оголошень
доступ к полке, открытый - вільний доступ до полиць
дотация - дотація
древние языки см. языки древние
друзья библиотеки - друзі бібліотеки, прихильники б-ки
дублет - дублет
дубликат накладной - дублікат накладної

Е

единица книжная см. книжная единица
ежегодник - щорічник
еженедельник - тижневик
естественные науки см. науки естественные
естествознание - природознавство

Ж

жалобная книга см. книга жалоб
живопись - малярство
животноводство - тваринництво
журнал - журнал
ж. двухнедельный - двотижневик
ж. ежемесячный - місячник
ж. еженедельный - тижневик
ж. иллюстрированный - ж. ілюстрований
ж. литературный - ж. літературний
ж. научно-популярный - ж. науково-популярний
ж. научный - ж. науковий
ж. специальный - ж. фаховий
журнал (в деловодстве) - журнал
ж. бумаг входящих - ж. вступних паперів
ж. бумаг исходящих - ж. вихідних паперів
ж. главный - ж. головний
журнальная статья см. статья журнальная

З

заборная книжка - набірна книжка
заведующий библиотекой - завідувач бібліотеки, (женщ.)
завидувачка б-ки
з. отделом библиотеки - з. відділу б-ки
заглавие - заголовок
заглавный - заголовний
заказ - замовлення
закладка - закладка
законодательство - законодавство
закрытие (б-ки) - закриття (б-ки)
зал читальный см. читальный зал
залог - застава
заменять (книгу книгой) - заступати
заместитель заведующего б-кой - заступник завідувача б-ки
заметка - помітка, нотатка
записка докладная см. докладная записка
записывать в инвентарь - записувати до інвентаря
запись в инвентарь - запис до інвентаря
з. о прочитанном - з. про прочитане
запрещенные книги см. книги запрещенные
заседание - засідання
заставка - заставка
застежка (в переплете) - застібка
зачитывание книг - зачитування книжок
здание (б-ки) - будинок (б-ки)
знак кеттеров - знак кетерівський
з. книжный - з. книжковий
знаки водяные - знаки водяні
з. условные - з. умовні
зоология - зоологія

И

иероглифы - ієрогліфи
избач - хатник
извещение - повідомлення
извлечение - витяг
издание - видання
и. исчерпанное - в. вичерпане
издание (в смысле совокупности выпущенных одновремен-
но экземпляров) - наклад
издания официальные - видання урядові
и. периодические - часописи, в. періодичні
издатель - видавець

издательская марка - видавнича марка
 издательская фирма см. фирма издательская
 издательский - видавничий
 издательство - видавництво
 изложение - виклад
 израсходование - витрата
 изречение (*афоризм*) - вислів, (*афоризм*)
 изучение книги - вивчення книги
 и. читательских интересов - в. інтересів читача
 и. читателя - в. читача
 изъятие вредной литературы - вилучення шкідливої літератури
 иконография - іконографія
 иллюстрация - ілюстрація
 именины библиотеки - іменини бібліотеки
 имущество книжное - майно книжкове
 имя - ім'я
 инвентаризация - інвентаризація
 инвентарная книга - інвентарна книга
 инвентарный номер - інвентарне число
 инвентарь - інвентар
 индекс - індекс
 индексирование - індексування
 индикатор - індикатор
 инженерное искусство - інженерне майстерство
 инициалы - ініціали
 инкассировать - інкасувати
 инкунабула - інкунабула, колискова книжка
 иностранный - чужоземний
 иностранные языки см. языки иностранные
 инструктирование - інструктування
 инструктор - інструктор
 инструкция - інструкція
 инсценировка - інсценізація
 информация - інформація
 исключать (*книгу из списка*) - виключати (*книжку з реєстру*)
 искусство - мистецтво
 искусство инженерное см. инженерное искусство
 и. книги - м. книги
 история - історія
 источник финансирования - джерело фінансування
 исходящая бумага см. бумага исходящая
 итог - підсумок
 итого - разом

К

кабинет - кабінет
 к. библиотекаря - к. бібліотекаря
 календарь - календар
 кампания - кампанія
 к. ударная - к. ударна
 канцелярские принадлежности см. принадлежности канцелярские
 карандаш - олівець
 к. химический - о. хімічний
 к. цветной - о. кольоровий
 к. чернильный - о. атраментовий
 к. черный - о. чорний
 кармашек - кишенька
 карнавал (*биб-чный*) - карнавал (*біб-чний*)
 картина световая см. световая картина
 картограмма - картограма
 картон - текстура
 картонный - текстуровий

картотека - картотека
 карточка - картка
 к. аналитическая - к. аналітична
 к. вспомогательная - к. допоміжна
 к. дополнительная - к. додаткова
 к. дублетная - к. дублетна
 к. каталожная - к. каталогова
 к. основная - к. основна
 к. ссылочная - к. посилкова
 карточный - картковий
 каталог - каталог
 к. алфавитный - к. абетковий
 к. выборочный - к. виборовий
 к. карточный - к. картковий
 к. настенный - к. настінний
 к. нормальный - к. нормальний
 к. перекрестный - к. перехресний
 к. печатный - к. друкований
 к. предметный - к. предметовий
 к. рекомендательный - к. рекомендаційний
 к. сводный - к. збірний
 к. систематический - к. систематичний
 к. тематический - к. тематичний
 к. тетрадный - к. зшитковий
 к. топографический - к. топографічний
 к. хронологический - к. хронологічний
 каталоги издательские - каталоги видавництв
 каталогизатор - каталогізатор
 каталогизация - каталогізація
 каталография - каталографія
 каталожная комната см. комната каталожная
 квартал - чвертка
 квитанционная книжка - квитанційна книжка
 квитанция - квитанція
 кеттеров знак см. знак кеттеров
 кисть (*для клея*) - щіточка
 кисть (*для рисов.*) - пензель
 классификатор - класифікатор
 классификация - класифікація
 к. буквенная см. буквенная к.
 к. десятичная см. десятичная к.
 клей - клей
 к. столярный - карук
 клейстер - клейстер
 клубная работа в б-ке - клубна праця в бібліотеці
 книга - книга, книжка *
 книга (*в деловодстве*) - книга, ум. книжка
 к. жалобная - к. скаргова, к. для скарг
 к. заявлений и жалоб - книга для заяв та скарг
 к. инвентарная см. инвентарная к.
 к. кассовая - к. касова
 к. приходо-расходная - к. прибутків та видатків
 книги для слепых - книжки для сліпих
 к. запрещенные - к. заборонені
 к. ксилографические - к. ксилографічні
 к. лубочные - к. лубкові
 к. научно-популярные - к. науково-популярні
 к. первопечатные - першодруки
 к. популярные - к. популярні

* Первый термин употребляется, главным образом, когда речь идет о книге как известном идеологическом понятии (напр., «поширення книги на Україні»); второй - когда говорится о книге как о предмете (напр., «накупив багато книжок»). Но строгого разграничения тут нет, и нередко слово «книжка» употребляется как уменьшит. от «книга».

к. старопечатные - стародруки
книговед - книгознавець
книговедение - книгознавство
книгодержатели - книгопідтримувачі
книгоноша - книгоноша
книгоношество - книгоноство
книгопечатание - друкарство
книгопользование - книгокористування
книгопродавец - книгар
книгораспространение - книгопоширення
книгоснабжение - книгопостачання
книготорговля - книгарство, книготоргівля
книгохранилище - книгосховище
книжка заборная см. заборная книжка
книжка квитанционная см. квитанционная книжка
книжкор - книжкор
книжная единица - книжкова одиниця
к. палата - к. палата
к. повозка - книжковий фургон
к. продукция - книжкова продукція
книжное имущество см. имущество книжное
книжное собрание - збірка книжок
книжные аукционы см. аукционы книжные
к. выставки см. выставки книжные
книжный - книжковий
к. знак см. знак книжный
к. коллектор см. коллектор к.
к. магазин - книгарня
к. склад - книжкова комора
к. состав - книжковий склад
кнопка - кнопка
коленкор - перкаль
коллективное сочинение см. сочинение коллективное
коллективный абонемент см. абонемент коллективный
коллектор книжный - колектор книжковий
коллекция - колекція
комиссия - комісія
комментарий - коментарій
коммунизм - комунізм
комната - кімната
к. каталожная - к. каталогова
к. курительная - к. курильна
к. рабочая - к. робітня
комплект - комплект
комплектования - комплектування
конверт - конверт
конспект - конспект
консультация - консультація
конторка - бюро
конференция - конференція
концовка - кінцівка
кооперация - кооперація
копия - копія
корешок (квитанции) - корінець
корешок (переплета) - спинка
корзина - кошик
корпус - корпус
корректурa - коректура
корреспонденция - кореспонденція
корреспонденция (сообщение) - допис
коэффициент - сочинник
к. интенсивности - с. інтенсивності
к. читаемости - с. читаності
краска - фарба
кредит - кредит

к. краткосрочный - к. короткотерміновий
кредитование - кредитування
критик - критик
критика - критика
круг читателей - коло читачів
кружок - гурток
к. друзей б-ки - г. друзів б-ки
ксилографические книги см. книги ксилографические
ксилография - ксилографія
курс-съезды - курс-з'їзди
курсы - курси
к. библиотечные - к. бібліотечні
к. конференции - к. конференції
к. краткосрочные - к. короткотермінові
курительная комната см. комната курительная

Л

лаборатория - лабораторія
лампа - лампа
л. калильная - л. жарова
л. керосиновая - л. гасова
л. электрическая - л. електрична
лекция - лекція
лестница (в здании) - сходи
лестница (переносная) - драбина
л. приставная - д. приставна
л. раздвижная - д. розсувна
летопись - літопис
летучка - метелик
ликвидация неграмотности - ліквідація неписьменності
линейка - лінійка
линия - лінія
лист (бумаги) - аркуш
лист (в книге) - картка, лист
лист печатный см. печатный лист
лист титульный см. титульный лист
листовка - листівка
листок абонементный см. абонементный листок
л. требовательный см. требовательный листок
литература - література
л. антирелигиозная - л. антирелігійна
л. научно-популярная - л. науково-популярна
л. художественная - красне письменство
литография - літографія
логика - логіка
лозунг - гасло
лубочные книги см. книги лубочные
луговодство - луківництво
льготная подписка см. подписка льготная

М

магазинная система см. система магазинная
массовая работа - масова праця
мастерская переплетная см. переплетная мастерская
математика - математика
материал - матеріал
материалы (научные, архивные) - знадоби, знадібки
машина пишущая см. пишущая машина
мебель библиотечная - меблі бібліотечні
медицина - медицина
межбиблиотечный абонемент - абонемент між-бібліотечний
международный библ. институт см. библиограф. инст. международн.

местожительство - місце проживання
место издания - м. видання
методика - методика
методическое письмо - методичний лист
механика - механіка
минералогия - мінералогія
миниатюра - мініатюра
мироведение - світознавство
множительный аппарат - множний апарат
монография - монографія
музей книги - музей книги
музыка - музика

Н

на обороте - на звороті
набор (типографский) - склад
наборщик - складач
надзаголовок - надзаголовок
надписи на книгах - написи на книжках
нажим (в почерке) - натиск
название - назва
н. книги - н. книги
накладная - накладна
наклеивать - наліплювати
наклейка - наліпка
наклон (в почерке) - нахил
наличие книжное - наявність книжкова
нанизывать (карточки на прут) - насилювати (картки на прут)
напоминание о возврате книги - нагадування про повернення книжки
наугольник (в перепл.) - наріжник
науки естественные - науки природничі
н. общественные - н. суспільні
н. прикладные - н. пристосовані
неаккуратный читатель см. читатель неаккуратный
неделя книги - тиждень книги
нож перочинный - цизорик
н. разрезальный - ніж розрізувальний
ножницы - ножиці
номенклатура - номенклатура
номер - число
н. порядковый - ч. порядкове
н. инвентарный см. инвентарный номер
нонпарель - нонпарель
нот (научная организация труда) - ноп (наукова організація праці)
ноты - ноти
нумератор - нумератор
нумерация - нумерація

О

обертка - обгортка
обзор (библиографический) - огляд (бібліографічний)
обложка - обкладинка
обмен книг - виміна книжок
обмениватель - вимінювач
обменный фонд см. фонд обменный
обозначение - означення
оборудование - устаткування
обработка - опрацювання
образец - зразок
образование - освіта
о. внешкольное см. внешкольное о.
обращаемость книги - обертанність книжки

обрез книги - берез книги
обследование - обслідування
общедоступный - загальноприсутний
общественность - суспільність
общественные науки см. науки общественные
общество - товариство
о. друзей б-ки - т. прихильників б-ки
обществоведение - громадознавство
общие сочинения см. сочинения общие
обычаи народные - звичаї народні
объявление - оголошення, об'ява
обязательный экземпляр см. экземпляр обязательный
оглавление - зміст
огнетушитель - вогнегасник
октав - вісімка
опечатка - друкарська помилка
описание библиографическое - опис бібліографічний
о. книги - опис книги
опись - опис, реєстр
оправдательный документ см. документ оправдательный
определитель (детерминант) - визначник (детермінанта)
определители времени - визначники часу
о. именные - в. іменні
о. места - в. місця
о. общие - в. загальні
о. отношения - в. відношення
о. специальные - в. спеціальні
о. точки зрения - в. погляду
о. формы - в. форми
о. языка - в. мови
орган (печатный) - орган (друку)
организация читателей - організація читачів
оригинал - першотвір, оригінал
орнамент - орнамент
освещение - освітлення
о. естественное - о. природне
о. искусственное - о. штучне
о. керосиновое - о. гасове
о. электрическое - о. електричне
осмотр - огляд
отдел - відділ
отделение филиальное - філія
отдых - відпочинок
отзыв (о книге) - відклик
открытие (б-ки) - відкриття (б-ки)
открытый доступ к полке см. доступ к полке
отношение (оф. бумага) - відношення
отопление - опал
о. водяное - о. водяний
о. паровое - о. паровий
о. центральное - о. центральний
отправление почтовое см. почтовое отправление
отпуск - відпустка
отсрочка возврата книги - відстрочення повернення книжки
оттиск - відбитка
отчество - по батькові
отчет - звіт
о. годичный - з. річний
о. денежный - з. грошовий
о. месячный - з. місячний
отчетность - звітність
отчетный - звітний
официальные издания см. издания официальные
охрана книг - охорона книжок

оценка - оцінка
очерк - нарис
очинивать (*карандаш*) - темперувати

П

пагинация - пагінація
пакет - пакет
палеография - палеографія
палеонтология - палеонтологія
палимпсест - палімпсест
папирус - папірус
папка - папка
параграф - параграф
парусина - парусина
пекельница - попільничка
первопечатные книги см. книги первопечатные
пергамент - пергамен
перевод - переклад
перевод (*по почте*) - переказ
переводчик - перекладач
перегородка - переділка
передвижка - пересувка
п. гибкая - п. гнучка
п. твердая - п. негнучка
передвижная база - пересувна база
п. станция - п. станція
переделка - перероблення
перепечатка - передрук
переписка с читателями - листування з читачами
п. товарищеская - л. товариське
перепись - перепис
переплет - оправа, палітурка
п. картонный - о. текстурова
п. парусиновый - о. парусова
п. кожаный - о. шкіряна
п. художественный - о. мистецька
переплет, датъ в - дати до оправи
переплетение - оправлення
переплетная (*мастерская*) - палітурня
переплетчик - палітурник, інтролігатор
переподготовка библи. работников - перепідготовка бібл. робітників
перерегистрация (*читателей*) - перереєстрація
пересмотр книжного состава - перегляд книжкового складу
пересылка - пересилка
периодика - періодика
периодические издания см. издания периодические
перо - перо
перочистка - перочистка
персонал библиотечный см. библиотечный персонал
петит - петит
печатать - друкувати
печатный лист - друкований аркуш
печать - друк
п. гражданская - д. цивільний
п. церковная - д. церковний
печать (*предмет*) - печатка
печь - піч
п. голландская - груба
п. переносная - грубка переносна
писание карточек - записування карт
писатель - письменник; (*женщ.*) - нниця
писчебумажный - паперовий
письменность - письменство

письменные принадлежности см. принадлежности письменные
письмо - лист
п. методическое см. методическое п.
пишущая машинка - писальна машинка
плакат - плакат
плановая работа - планова праця
плата за чтение - платня за читання
платный - платний
плевательница - плювальниця
плесень - цвіль
повестка (*штрафная*) - оповістка (*штрафна*)
повесть - повість
повреждение (*книги*) - ушкодження (*книжки*)
подготовка библиотечных работников - підготування бібліотечних робітників
подержанный - заживаний
подзаголовок - підзаголовок
подклеивать - підклеювати
подлинник - оригінал, першотвір
подлинный - автентичний
подотдел - підвідділ
подотчетная сумма - підзвітна сума
подписка (*обязательство*) - підписка
подписка (*на журналы*) - передплата
п. льготная - п. пільгова
подписчик (абонент) - абонент
подписчик (*на журналы*) - передплатник
подписываться на журналы - передплачувати (*журналы*)
подпись - підпис
подражание - наслідування
подразделение - підрозділ
подросток - підліток
подстрочное примечание см. примечание подстрочное
подсчет - підрахунок
п. беглый - п. побіжний
подчеркивание (*процесс*) - підкреслювання
подчеркнутое место - підкреслення
подшивка газет - підшивання газет
подытоживание - підсумовування
пожертвование - жертва
позаимствование - запозичення
показательный суд см. суд показательный
покупка (*процесс*) - купівля
полеводство - рільництво
полиграфия - поліграфія
полионимы - поліоніми
политграмота - політграмота
политические партии - політичні партії
политконтроль - політконтроль
политпросветработа - політосвітпраця
политэкономия - політекономія
полки - полиці, полички
п. вращающиеся (*вертухи*) - п. обертальні (*крутилки*)
п. неподвижные - п. нерухомі
п. н. на шипах - п. н. на шпениках
п. н. в гнездах - п. н. в жолобах
п. н. на планках - п. н. на лиштвах
п. передвижные - п. пересувні
п. подвижные - п. рухомі
п. раздвижные - п. розсувні
п. р. на закрепах - п. р. на заплішках
п. р. на кремальерах - п. р. на кремальєрах
положение социальное см. социальное положение
пользование книгами - користування книжками

поля (книги) - поля
 помещение (б-чное) - приміщення (бібліотечне)
 пополнение - поповнення
 популярные книги см. книги популярные
 портрет - портрет
 портфель - тека, портфель
 поручительство - порука
 порча книг - попсовання книжок
 порядковое слово см. слово порядковое
 порядковый номер см. номер порядковый
 посетитель - відвідувач
 посещаемость - фреквенція
 посещение - відвідування
 пословицы - приказки
 поступление - вступ
 посылка - пакунок
 п. без цены - п. без ціни
 п. маловесная - п. легковагий
 п. с наложенным платежом - п. з накладною оплатою
 п. ценная - п. цінний
 потеря - згуба
 почерк - письмо, рука
 п. библиотечный - п. бібліотечний
 починка - надрава, полагодження
 почтовое отправление - поштова пересилка
 почтовый ящик - поштова скринька
 пошлина - мито
 поэзия - поезія
 поэма - поема
 правила библиотечные - правила бібліотечні
 право - право
 право чтения - право читання
 праздники революционные - свята революційні
 практикант - практикант
 предисловие - передмова
 предметное слово см. слово предметное
 предметный указатель см. указатель предметный
 пресс - гніт, прес; (положить под пресс) - пригнітити
 пресс-папье - пригніток
 пресса - преса
 привлечение читателей - притягнення читачів
 прием книг - приймання книжок
 прикладные науки см. науки прикладные
 приклеивать - приліплювати
 приложение (к книге) - додаток
 примечание - увага, примітка
 п. подстрочное - у. підрядкова
 принадлежности канцелярские - приладдя канцелярське
 п. письменные - п. до письма
 приход - прибуток
 пробел - прогалина
 проверка - перевірка
 продвижение книги - просування книги
 продление срока возврата книги - пролонгація
 проза - проза
 произведение - твір
 п. печати - витвір друку
 п. печати мелкое - дрібнодрук
 п. художественное - твір артистичний
 производственная пропаганда см. пропаганда производ-
 ственная
 производство - виробництво
 п. полиграфическое - в. поліграфічне
 прокламация - прокламація
 промышленность - промисловість

пропаганда - пропаганда
 п. антирелигиозная - п. антирелігійна
 п. производственная - п. виробнича
 пропаша - страта
 просвещение - просвіта
 проспект - проспект
 просрочка - прострочення
 противопожарные меры - протипожежні заходи
 протокол заседания - протокол засідання
 профдвижение - профрух
 профпропаганда - профпропаганда
 процент - відсоток
 прут (в каталожном ящике) - прут
 псевдоним - псевдонім
 психология - психологія
 публицистика - публіцистика
 пункт - пункт
 пунктир - пунктир
 путеводитель - провідник
 путешествие - подоріж
 пути сообщения - шляхи сполучення
 пчеловодство - бджільництво
 пылесос - пилосмок
 пыль - пил, порох
 пьеса - п'еса

Р

рабкор - робкор
 работа клубная см. клубная работа
 р. массовая см. массовая работа
 р. плановая см. плановая работа
 работа с газетой - праця з газетою
 работа справочная см. справочная работа
 рабочая комната см. комната рабочая
 разбор (книги) - розгляд
 раздаточная ведомость см. ведомость раздаточная
 раздвижной - розсувний
 раздевальная - роздягальня
 разделение труда - поділ праці
 разделитель карточный - розділова картка
 раритет - раритет
 распаковка - розпакування
 расписка - розписка
 распределение читателей - розподіл читачів
 разрезальный нож см. нож разрезальный
 рассказ - оповідання
 рассказывание - розповідання
 р. художественное - р. мистецьке
 расстановка книг - розміщення книжок
 р. форматная - р. форматне
 расход - видаток
 редвижение - реврух
 ревизия - ревізія
 революционные праздники см. праздники революцион-
 ные
 регистратор - реєстратор
 регистрация - реєстрація
 редактор - редактор
 редакция - редакція
 редкие книги см. книги редкие
 резинка - гума
 резолюция - резолюція
 реклама - реклама
 рекомендательный список см. список рекомендатель-
 ный

религия - релігія
ремесло - ремесло
ремонт книг - полагодження книжок
репертуар библиографический - репертуар бібліографічний
рецензия - рецензія
речь (оратор.) - промова
рисунок - малюнок
рогожа - рогожа
роман - роман
рубрика - рубрика
руководитель - керівник
руководство чтением - керування читанням
рукописный - рукописний
рукопись (манускрипт) - рукопис (манускрипт)
ручка - ручка
рынок книжный - ринок книжковий

С

садоводство - садівництво
самообразование - самоосвіта
санпросвещение - саносвіта
сборник - збірник
световая газета см. газета световая
световая картина - світляний образ
свиток - сувій
сводка - зведення
секция - секція
селькор - сількор
сельское хозяйство - сільське господарство
семинар - семінар
серия - серія
сеть библиотечная см. библиотечная сеть
сигнатура - сигнатурка
система - система
с. выдачи книг - с. видачі книжок
с. в. к. двукарточная - с. в. к. двокарткова
с. в. к. трехкарточная - с. в. к. трикарткова
с. расстановки книг - с. розміщення книжок
с. р. к. неподвижная (крепостная) - с. р. к. нерухома (кріпацька)
с. р. к. подвижная - с. р. к. рухома
с. р. к. магазинная - с. р. к. магазинова
систематическое чтение см. чтение систематическое
сказка - казка
скамеечка - стільчик
скамья - лавка
скидка - знижка
склад - комора
скобки - дужки
с. квадратные - д. квадратів
с. простые - д. прості
с. фигурные - д. фігурні
скрепитель - скріпа
скульптура - різьбярство, скульптура
сличительная ведомость см. ведомость сличительная
слово порядковое - слово порядкове
с. предметное - с. предметове
словарь - словник
служащий - службовець
служитель, - ница - служник, - ця
смесь - мішанина
смета - кошторис
собрание (общества) - збори
с. книжное см. книжное собрание

с. сочинений - збірка творів
совет библиотечный см. библиотечный совет
совещание - нарада
с. производственное - н. виробнича
содержание (жалование) - утримання
содержание (книги) - зміст
сокращение (слова, заглавия) - скорочення
составитель - складач
сотрудник - співробітник
с. технический см. технический с.
социализм - соціалізм
социальное положение (читателя) - соціальний стан
социология - соціологія
сочинение - твір
с. анонимное - т. анонімний
с. коллективное - т. колективний
сочинения общие - твори загальні
спецодежда - спецодяг
список - список
с. рекомендательный - с. рекомендаційний
с. читателей - с. читачів, реєстр читачів
способ приобретения книги - спосіб придбання книжки
справка - довідка
справочная работа - довідкова праця
справочное бюро - довідкове бюро, інформаційне бюро
спрос - попит
спутник библиотекаря - порадник бібліотекаря
сравнительное языкознание см. языкознание сравнительное
срок пользования книгой - термін користування книжкою
ссылка (на что) - покликання
стаж - стаж
старопечатные книги см. книги старопечатные
статистика - статистика
статья - стаття
с. журнальная - с. журнальна
стационарный - стаціонарний
стеллаж - стелаж
стенная газета см. газета стенная
стенограмма - стенограма
стенопись (эпиграфика) - стінопис (епіграфіка)
стереотип - стереотип
стиль - стиль
стихотворение - вірш
стойка - прилавок
стол библиотечный - стіл бібліотечний
столбец - шпальта
страница - сторінка
страхование - страхування
строительство библиотечное см. библи. строит.
строчка - рядок
стул - стілець
суд показательный - суд показовий
сумма подотчетная см. подотчетная сумма
сургуч - лак
схема - схема
счет - рахунок
с. лицевой - р. особовий
счетоводство - рахівництво
счета - рахівниця
шиватель - зшивач
сырость - вогкість

Т

таблица - таблиця
театр - театр
тезисы (доклада) - тези (доповіді)
текст - текст
тележка для книг - возик для книжок
телефон - телефон
тема - тема
термометр - термометр, тепломір
тетрадь - зошиток
техника библиотечная - техніка бібліотечна
технический сотрудник - технічний співробітник
тип - тип
типограф - друкар
типография - друкарня
тираж - тираж
тире - риска
титул и звание автора - титул і звання автора
титульный лист - титульна сторінка
толкование - тлумачення
том - том
топливо - паливо
торговля - торгівля
трактат - трактат
требование (на книгу) - вимога (на книжку)
требовательный листок - вимогова картка
труд умственный см. умственный труд
труды (науч. учрежд. съездов и т.д.) - праці (наук. установ, з'їздів тощо).
тушь - туш

У

уборная - убиральня
уборщик, -ца - прибиральник, -ниці
уголок - куток
ударная кампания см. кампания ударная
указатель - покажчик
у. алфавитный - п. абетковий
у. предметный - п. предметовий
указание - вказівка
умственный труд - розумова праця
упаковка - пакування
условные знаки см. знаки условные
устав - статут
устав (шрифт) - устав
устная газета см. газета устная
устные выступления см. выступления устные
учащийся - учень
учебник - підручник
ученичество библиотечное - учеництво бібліотечне
учет работы - облік праці
учитывать - брати на облік

Ф

фальцы - фальці
фамилия - прізвище
фанера - фанера
филиальное отделение см. отделение филиальное
философия - філософія
физика - фізика
фирма издательская - фірма видавнича
фолиант - фоліант
фольклор - фольклор
фонарь волшебный см. волшебный фонарь

фонд книжный - фонд книжковий
ф. обменный - ф. вимінний
форзац - форзац
форма - форма
формат - формат
формуляр - формуляр
ф. книжный - ф. книжки
ф. читательский - ф. читача
фотография - фотографія
фототипия - фототипія
фронтиспис - фронтиспіс

Х

хата-читальня - хата-читальня
химия - хімія
холст - полотно
художественное рассказывание см. рассказ. худож.

Ц

цена - ціна
ц. номинальная - ц. номінальна
ц. покупная - ц. покупна
ц. продажная - ц. продажна
ц. рыночная - ц. ринкова
ц. фактическая - ц. фактична
цензура - цензура
церковная печать см. печать церковная
цинкография - цинкографія
циркуляр - обіжник
цитата - цитата
цифры - цифри
ц. арабские - ц. арабські
ц. римские - ц. римські
цицero - цицero

Ч

часть (в книге) - частина
часы стенные - годинник настінний
чернила - атрамент
чернильница - каламар
черта - риса
чертеж - рисунок, накрес
черчение - креслення
число томов - кількість томів
читаемость книги - читаність книжки
читальный зал - читальна зала
читальня - читальня
читатель - читач
ч. неаккуратный - ч. неакуратний
читка - читка
чтение - читання
ч. громкое - ч. вголос
ч. систематическое - ч. систематичне
чтец - читець

Ш

шефство - шефство
шитье проволокой - шиття дротом
шифр - шифр
шифровка книги - шифрування книжки
шкаф - шафа
ш. каталожный - ш. каталогова
шмуцтитул - шмуцтитул
шпагат - шпагат

шрифт - шриффт
штамп - штамп
штат - штат
штемцелевание - штемцелювання
штемпель - штемпель
штраф - штраф
штрафной - штрафний

Щ

щит - щит

Э

экземпляр - примірник
э. годовой журпала - річник
э. дефектный - п. дефектний
э. обязательный - п. обов'язковий
экскурсия - екскурсія
экспертиза - експертиза
электрическая лампа см. лампа электрическая
эльзевир - ельзевір
энциклопедия - енциклопедія
эпиграф - епіграф
эстрада - естрада
этаж - поверх
этажерка - етажерка
этика - етика

этикетка - етикетка
этюд - етюд

Ю

юбилей - ювілей
юмористический - гумористичний

Я

ядро книжное - ядро книжкове
язык - мова
я. родной - м. рідна
языки древние - мови стародавні
я. иностранные - м. чужоземні
языкознание - мовознавство
я. сравнительное - м. порівняльне
ярлык - налічка
ярус - ярус
ярусник - ярусник
ячейка - осередок
я. содействия - о. допомоги
ящик - скринька
я. каталожный - с. каталогова
я. почтовый см. почтовый ящик

Публікацію підготував Григорій Зленко

Евгенія Карпіловська

Історична пам'ятка і знаряддя праці

(Значення словника Б.Комарова та Р.Волянського)

Розбудова національної термінології, створення україномовних газузових словників разом з унормуванням правопису та піднесенням культури мовлення є одним з найневідкладніших завдань сучасної лінгвістики. Ми вже не раз пересвідчувалися в тому, що успішно розв'язати пекучі проблеми нашого сьогодення неабияк допомагає досвід попередників, здобутки української науки 20 - 30-х років нинішнього століття. Пропонований увазі читачів «Короткий російсько-український словник бібліотечної термінології» Богдана Комарова та Романа Волянського буде цікавим і корисним, незважаючи на відбиток часу, що лежить на ньому.

Словник побачив світ в Одесі 1926 року. Один з його укладачів - Богдан Комаров - син Михайла Комарова (М.Уманця), відомого українського бібліографа, автора 4-томного «Русско-украинского словаря», що виходив друком у Львові протягом 1893 - 1898 рр. «Словник» Б. Комарова та Р.Волянського з'явився в роки, відомі в історії української культури як «час українізації». Політика відновлення повноцінного функціонування української мови в усіх сферах державного й суспільного життя сприяла, зокрема, бурхливому розвитку української термінології. Саме в ці роки вироблялися основні принципи термінотворення в українській мові, що ґрунтувалися на гармонійному й логічно виправда-

ному поєднанні власних мовних ресурсів, народної термінології з термінологією міжнародною, інтернаціональними ресурсами термінотворення. Закладалися й основи української галузевої термінографії.

В обговорюваному «Словнику» яскраво виявилися її практичні настанови. Ось хоча б дві з них. Вважалося, що прикметники з суфіксом *-ов-* [*-ев-*, *-ев-*] властивіші українській мові, ніж прикметники з суфіксом *-н-*. Так у реєстрі «Словника» з'явилися словосполучення *магазинова система розміщення книжок, предметовий показчик, вимогова відомість, виборовий каталог*. З наведених лише термін *вимогова відомість* закріпився в мові, прикметники ж *магазинний* і *предметовий* замінилися на *магазинний* і *предметний*, а замість прикметника *виборовий* вживається *вибірковий*. Міркування тогочасних термінологів щодо всеохопності суфікса *-ов-* [*-ев-*, *-ев-*] не підтвердилися. Він здебільшого приєднувався до тих слівних основ, що вже мали інші суфікси, пор.: *вибірковий, податковий, книжковий*, тоді як до основ без суфіксів додавався суфікс *-н-*: *виборний, книжний, магазинний, предметний*.

Другою даниною настановам термінографії тих часів було намагання уникнути термінів-запозичень, замінивши їх питомими одиницями, або принаймні подати такі одиниці в реєстрі поряд. Внаслідок цього в «Словнику» з'явилися *власнопис* поряд з *автографом*, *саможиттєпис* поряд з *автобіографією*, *землепис* поряд з *географією*, *тепломір* поряд з *термометром*. Час пока-